
Kyrkomötet
Organisationsutskottets betänkande 2022:9

Sammanläggningar av församlingar och pastorat

Sammanfattning

I betänkandet behandlas motion 2022:62 med förslag om att kyrkostyrelsen ska initiera en stiftsvis undersökning av resultatet av sammanläggningar av församlingar och pastorat. Utskottet delar motionärens uppfattning att det är viktigt att utvärdera gjorda sammanläggningar, men anser att en utvärdering inte ska genomföras av kyrkostyrelsen utan bör vara en fråga för stiftet.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2022:62.

Motionens förslag

Motion 2022:62 av Margareta Andersson, Sammanläggningar av församlingar och pastorat

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att

1. initiera en stiftsvis undersökning av resultatet av sammanläggningen av församlingar och pastorat,
2. analysera resultatet av undersökningen och dra slutsatser av den inför framtida beslut.

Bakgrund

Sammanläggningar av församlingar och pastorat

Frågan om strukturförändringar och mer specifikt om församlingssammanläggningar har behandlats många gånger tidigare i kyrkomötet. Vid kyrkomötet 2010 behandlades en motion (motion 2010:54) där motionärerna önskade sammanläggningar av församlingar och pastorat. Motionärerna önskade att en stiftsstyrelses beslut i ett indelningsärende skulle kunna bli föremål för överklagande. Organisationsutskottet föreslog att kyrkomötet skulle avslå motionen (O 2010:4) och kyrkomötet följde utskottets förslag.

I strukturutredningens betänkande *Närhet och samverkan* (SKU 2011:2) lämnas en ingående redogörelse över framväxten av Svenska kyrkans lokala organisation och struktur, från medeltiden och framåt. I utredningens uppdrag låg att göra en inventering av det utvärderingsmaterial som ett antal stift låtit ta fram över 2000-talets indelningsändringar. Som sammanfattande slutsats angav utredningen följande (s. 170).

För vårt arbete med Svenska kyrkans struktur på lokal nivå finns inte några entydiga resultat från de omfattande indelningsändringarna av det

slaget att de kan läggas som en grund för våra förslag. Att indelningsändringar i sig inte synes spela någon avgörande roll för utvecklingen av församlings- och gudstjänstliv kan ändå vara ett viktigt resultat.

Sammanläggningar av församlingar och pastorat behandlades även vid kyrkomötet 2015 (motion 2015:7). Motionären önskade att kyrkostyrelsen skulle ges i uppdrag att i samråd med stiftens göra en utvärdering av de sammanläggningar av församlingar och pastorat som skett sedan år 2000. Organisationsutskottet delade motionärens uppfattning att det är viktigt att utvärdera gjorda sammanläggningar (O 2015:8). Däremot ansåg utskottet att en samlad utvärdering av gjorda sammanläggningar borde genomföras tillsammans med en utvärdering av genomförda delningar, då utskottets uppfattning var att det ser mycket olika ut runt om i stiftens, inte minst gällande förekomsten av utvärderingar på stiftsnivå av indelningsändringar. Vidare framhöll utskottet att det inom många stift pågick nyligen initierade ändringsprocesser rörande indelningen och att det av den anledningen var för tidigt att ge kyrkostyrelsen uppdraget. Utskottet ansåg därför att motionen skulle avslås och kyrkomötet avslög motionen.

I februari 2019 fick kyrkostyrelsen information om resultaten från den processutvärdering av strukturförändringar under 2013–2018 som Uppsala, Luleå och Härnösands stift hade genomfört i samverkan med den nationella nivån (se rapporten *Processutvärdering Indelningsändringar i Härnösands, Luleå och Uppsala stift 2013–2018*). Rapporten har även publicerats på berörda stifts och den nationella nivåns webbsidor och finns att ta del av via www.svenskakyrkan.se/filer/Rapporttext.pdf. Syftet med studien var att analysera och lära av hur indelningsändringar har genomförts i de tre stiftens samt hur processen kan utvecklas inför att flera enheter genomför indelningsändringar. Utvärderingen är baserad på totalt fem fallstudier i de tre stiftens, där både medarbetare (i rapporten syftar medarbetare på avlönade anställda och inte volontärer), ledningen och förtroendevalda har fått komma till tals i fokusgrupper. Fallstudierna har valts av stiftens för att synliggöra olika sätt att genomföra indelningsändringar. Rekommendationerna kan sammanfattas som vikten av planering inför indelningsändringen och att informera om förändringen, möjligheten att erbjuda anpassat stöd för att genomföra förändringen på lokal nivå samt vikten av att stötta ledarskapet under förändringen (s. 33 ff.).

Några ytterligare utvärderingsinsatser rörande strukturfrågor har ännu inte gjorts efter att nämnda rapport presenterades. Kyrkokansliets statistik- och analysenhet har emellertid uppgett att en forskningsstudie om kyrkomedlemskap på 2000-talet ska påbörjas 2023, som bland annat kommer att lyfta sammanläggningarna som ett perspektiv gällande medlemsutveckling och den kyrkliga sedens utveckling.

Den 1 januari 2022 fanns det 1 297 församlingar och 229 pastorat i Svenska kyrkan.

Subsidiaritetsprincipen

Enligt lagen (1998:1591) om Svenska kyrkan får inte kyrkomötet besluta i sådana enskilda frågor som det är en församlings eller ett stifts uppgift att besluta i (6 §). Indirekt betyder detta att beslut inte ska fattas på en högre nivå än nödvändigt, det vill säga att lagen ger uttryck för en subsidiaritetsprincip (prop. 1997/98:116, s. 58 f.). Som framgår av inledningstexten till kyrkoordningens fjärde avdelning är detta ett uttryck för den lokala självstyrelsen liksom stiftens självstyrelse. Kyrkomötet får dock besluta om *generella* bestämmelser, även på områden som hör till stiftens och församlingens grundläggande uppgifter, till exempel när det gäller gudstjänster och diakoni.

Den närmare ansvarsfördelningen inom kyrkan regleras i kyrkoordningens kapitel 10. Där framgår bland annat att kyrkostyrelsen har till uppgift att stödja stiftens arbete för utveckling av församlingarnas liv och av en god förvaltning i församlingar och pastorat (10 kap. 3 § punkten 1).

Av bestämmelserna i 37 kap. kyrkoordningen framgår att det är stiftsstyrelsen som har det övergripande ansvaret för att det finns en ändamålsenlig lokal struktur och har en skyldighet att fortlöpande följa utvecklingen samt initiera åtgärder när så behövs (37 kap. 5 §).

Utskottets överväganden

Motion 2022:62 Sammanläggningar av församlingar och pastorat

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2022:62.

Utskottet delar motionärens uppfattning att det är angeläget att utvärdera genomförda sammanläggningar. Däremot ska enligt utskottet inte en sådan utvärdering initieras av kyrkostyrelsen. Ett utvärderingsarbete bör i stället initieras av det stift där sammanläggningen ägt rum. En del stift har redan genomfört utvärderingar. Enligt utskottets mening kan det vara värdefullt för stiftet att erfarenheter och slutsatser delas från dessa mellan stiftet. Utskottet noterar att det från den nationella nivån planeras att genomföras en forskningsstudie som bland annat kommer att lyfta sammanläggningarna som ett perspektiv. Resultatet från den forskningsstudien kommer förhoppningsvis också att ge stiftet nyttiga insikter.

Med anledning av vad som anförts ovan föreslår utskottet att motionen ska avslås.

Uppsala den 7 oktober 2022

På organisationsutskottets vägnar

Louise Callenberg, ordförande

Josefine Lindstedt Nelsson, sekreterare

Beslutande: Louise Callenberg, ordförande, Ulf Bjereld, Jenny Thor, Carl Johan Karlsson, Inga-Lill Röhr, Per Lindberg, Sven Gunnar Persson, Håkan Widepalm, Elisabeth Kullenberg, Petter Nilsson, Mats Berglund, Carin Åblad Lundström, Irene Oskarsson, Olov Lindquist och Anette Nordgren.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Solveig Oskarsson, Roberth Krantz, Sebastian Ekeröth Clausson, Victor Ramström, Johanna Öhman, Roger Larsson, Anna-Karin Andersson, Eva-Lena Fungmark, Hanna Hesser Nordin, Robert Fredriksson, Lars B Andersson, Ann-Marie Strömberg och Maria Andersson.

Biskoparna Karin Johannesson och Sven-Bernhard Fast har deltagit i utskottets överläggningar.